

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

2009

Dashmaa Enkhtaivan

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav jižní a centrální Asie

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Dashmaa Enkhtaivan

Zahraniční politika raných mongolských států

Foreign Policy of the Early Mongolian States

V Praze 2009

Vedoucí práce : Veronika Zikmundová

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů, literatury a dalších odborných zdrojů.

V Praze dne

Podpis :/ Dashmaa Enkhtaivan /

OBSAH

Úvod

Kapitola 1

1. Historická část

1.1 Vznik mongolské říše

1.2 Čingischánův vzestup

1.3 Dobytí Tanguťů

1.4 Boj s Ťiny

1.5 Dobytí Střední Asie

KAPITOLA 2

2.1. Mongolská zahraniční politika do prvních čtyř králů Mongolské říše

2.2 Čingischan a Tinové v severní Číně

2.3 Připojení Kara Kitanské západní Liao k Mongolské říši

2.4 Vztahy mezi Chórezmem a Mongolskou říši

2.5 Vztah mezi Tanguti a Mongoly

KAPITOLA 3

3.1 Politika zlaté krabičky

3.2. Poslové

3.3 Ostatní výrazy zahraniční politiky

Závěr

Přílohy

Seznam literatury

ÚVOD

Tato bakalářská práce se zabývá zahraniční politikou Mongolské říše za vlády Čingischána, pokouší se o její charakterizaci a shrnutí. Ucelený dobový dokument jenž by zahraniční Čingischánovu politiku shrnoval, neexistuje. Přesto, že se o existenci této politiky nemůžeme přesvědčit písemným dokumentem, který by ji ukázal ve své celistvosti, tvrdím, že tato politika nicméně existovala, jak dokládám především ve třetí kapitole výčtem jejích jednotlivých projevů. Pokouším se ukázat, na jakých základech mongolská zahraniční politika za dob Čingischána fungovala, co je pro ni charakteristické, v čem navazovala na mongolskou tradici a v čem byla nová a originální.

Práce se dělí na tři části. V první kapitole je chronologicky popsána historie Čingischánovy epochy, která umožňuje čtenaři přehledný vhled do mongolských dějin té doby. Kapitola nastiňuje vznik mongolského státu, růst Čingischánovy moci a jeho dobovatelské úspěchy.

V druhé kapitole se snažím ukázat konkrétní vztahy mezi okolním světem a Mongolskou říší. Především se jedná o Čingischánovo soupeření s říší Tinů v severní Číně, připojení Karakitanské západní Liao k Mongolské říši a vztahy Čingischána s Chórezmem a Tanguty.

Ve třetí kapitole opouštím historické hledisko a podrobně se soustředuji na jednotlivé projevy a aspekty Čingischánovy zahraniční politiky.

KAPITOLA 1

1. Historická část

V této kapitole se zabývám dějinami Mongolska od XII-XIII století. V první podkapitole se snažím ukázat vznik Mongolské říše, jak se postupně sjednocují jednotlivé kmeny na území dnešního Mongolska. Čingischánovu dětství se v této části vyhýbám, pouze se zmiňuji o jeho narození a jak postupně docházelo pod jeho vlivem ke sjednocování národů či etnik, jež se později jednotně považují za Mongoly. Více se zaobírám různými konflikty, které vznikaly v důsledku jedinců, jenž se chtěli chopit vládnoucí moci. Jak platí v průběhu dějin obecně, každý, komu se podaří chopit se vládnoucí moci, touží a usiluje svojí moc rozšířit. Nikdo se sice zatím nezmocnil celého světa, ale k vyplnění této touhy měli zatím nejbližše právě Mongolové. A proto se v této podkapitole věnuji tomu, jak se zakladateli největší říše dějin lidstva postupně podařilo položit její základy a postupně zvětšovat její území.

Na základě své omezené znalosti a knih, které jsem měla k dispozici se snažím ukázat, jak Čingischán reorganizoval a přispůsobil kočovnický styl života k vytvoření největší říše lidstva a jak se mu podařilo vytvořit něco, co nemělo obdoby. Pro tento stručný přehled mongolských dějin jsem použila tyto knihy: Mongolská historie svazek 2 vydaný Akademií věd Mongolska v Ulánbátaru, Mongolové-Tataři v Asii a v Evropě od Tichvinského, Zahraniční vztahy Velké Mongolské Říše od Išžamtse a spol., Střední Asie, vývoj mongolského politického myšlení od III př.n.l do XX století od Jeana-Paula Rouxe vydaný v Akademii věd a Mongolská říše v XIII-XIV století od Nyam-Osora. Tuto literaturu stejně jako všechnu ostatní pak přehledně uvádím v seznamu literatury.

1.1 Vznik mongolské říše

Již od 3. století n.l. na dnešním území Mongolska existovala silná etnika např. Hunové, Turkiti, Zubu-Tataři mající strukturu ranného feudalismu. Ve XI a XII století n.l. bylo mongolské spojení teprve v počátcích. Po rozpadu Zubu-Tatarů se na mongolské planině vytvořily ajmaky - Kerejti, Najmanové, Tataři, Merkiti, Ojrati, první mongolská říše, Barga ajmak, Burjati, Onguti, existující

nezávisle na ostatních.¹ Uvedené národy či etnika lze již považovat za Mongoly, byť se tak dohromady ještě nenazývaly. Jisté však je, že jejich snaha se sjednotit a tak dát najevo svou společnou identitu, narůstala.

První mongolská říše v době prvního khana Chabulchána (1135 / 1139 – 1147) nabyla dostatek síly k tomu, aby nabídla čínským Tinům politické a vojenské spojení, ale od následujících chánů Ambachaj z kmene Tajidžiutů a Chutuly se začala vnější situace komplikovat. Ambachaj se dostal do konfliktu s Tatory, padl do jejich zajetí a byl poslán na čínský dvůr, kde zahynul naražen na dřevěného osla. Pro Mongoly to byla potupa, kterou Čínanům nikdy neprominuli. Rozzuření a plná nenávist se vydali pomstít se pod vedením Chabulchánova syna Chutuly. Vypráví se, že nový chán svedl třináct bitev s Tatory a Čínany a zmocnil se velké kořisti. V době jedné takové trestné expedice přivedla Hoelun, žena Jesugeje, což byl skutečný nebo údajný synovec chána, na svět syna, jemuž dali jméno Temudžin (datum narození se uvádí různě např. v Juan Ši se uvádí 31. května 1162, V Rašid Ad – Dinovi se uvádí 1155) a z něhož se později stal Čingischán. Válka však skončila špatně. Chutula byl roku 1161 zatlačen k jezeru Bujr a poražen. Takzvaná první mongolská říše se tak naráz zhroutila.²

Po smrti Chutuly se začala vnitřní situace zhoršovat. Boj o moc probíhal celých dvacet let. V tomto nástupnickém boji hráli hlavní roli vysoce postavení aristokraté - vnuci Chabulchána Sača-Beki, Tajču, Chučar-beki a syn Ambachaje Chadagan taiš, syn Chutuly Altan, jeden z Dajčích noyonů Targudaj Chiriltug, aristokrat z Daralgan ajmaku Džamucha a prvorozený syn Jesugeje Temudžin.

1.2 Čingischánův vzestup

Zdá se, že v létě roku 1189 poblíž hory Burchan Chaldun u jezera Char Zurchnii Chuch nuur se konalo shromáždění neboli kuriltaj celé mongolské říše u příležitosti nástupnictví. Shromáždění se museli zúčastnit všichni, kdo měli nárok na trůn a vysoce postavení nojoni (tahle tradice byla v zákonníku mongolské říše a dodržovala se v době Batu chánovy Zlaté Hordy, kdy se musel z Evropy urychleně vrátit po smrti velkého chána Ogodeje do Mongolska aby se zúčastnil Kuriltaje), ale na tento kuriltaj

¹ Чулууны Далай, Цогт-Очирын Ишдорж : Монгол улсын түүх, дэд боть, УБ 2004, str. 239-247

² Жүгдэрийн, Бор : Монгол хийгээд Еврозийн дипломат шастир, 1-р боть, УБ хот 2001, str. 189-

nepřijel Džamucha, neboť již věděl, že nemá dostatečnou podporu, aby byl zvolen za chána.³

Prý den před shromážděním velkošaman z Baarinu Chorči řekl Temudžinovi, že se mu zjevil Džárin tengeri (všemohucí pán nebes) a zdělil mu, že Temudžin se stane chánem celé říše. V době shromáždění velcí nojoni a aristokraté včetně Altana, Chučira, a Sača-bekiho se rozhodli zvolit Temudžina velkým chánem s titulem Čingischán a přísahali, že budou podřízeni jen jemu a jestli tak neučiní, nechť je vyžene z domova, vezme jim rodinu a ponechá je v samotě. Takto byl vyhlášen čtvrtý chán první mongolské říše.

Jeden z prvních kroků Čingischána, aby zpevnil vnější situaci říše, bylo, že vyslal posla ke kerejskému chánovi Tughrilovi, který byl s bratrskou přísahou spojen s Jesugejem a k Džamuchovi, který byl považován za blízkého kamarada, aby vyjádřili souhlas, s tím, že byl zvolen za chána říše. Druhou věcí upevňující vnější situaci, byla důvěra, kterou Čingischán získal od Tinů s pomocí Tughrila v době dobytí jedné části Tataru, která měla spory s Tiny. Čingischán a Tughril získali důvěru Tinů tak, že v roce 1198 pomohli Tinům dostat pod kontrolu část Tatarů, kteří měli spory s Tiny. Za tuto událost Čingischán a Tughril dostali od tinského žanžina titul Van a Člutchiri (statečný hrdina).⁴

Kolem roku 1201 Džamucha svolal kuriltaj u řeky Ergune mezi se svými spojenci tj. Bujrug chánem ze západního Najmanu, Togtoa-Bekou z Merkitu, Chutuga-bekou z Ojratu, Targudajem, Chiriltugem z Dajčiutu, Agucu baatarem z mongolské aristokracie atd. a sám sebe zvolil Gur chánem a vytvořil vojensko-politickou koalici proti Čingischánovi a Tughril chánovi.

Tato událost byla záminkou pro Čingischána aby sjednotil celé Mongolsko a začal bojovat proti této koalici. Sám Čingichán neměl dostatečnou sílu na to, aby tuto koalici porazil tak šel za Tughrilem s prosbou o poskytnutí pomoci. Tughril souhlasil poskytnout pomoc. A tak se v roce 1201 bojovalo proti Džamuchové koalici v oblasti Chuiten. S pomocí Tughrila se Čingischánovi podařilo nad koalici zvítězit. Koalice se rozpadla a Čingischánova a Tughrilova pozice se upevnila.

V roce 1202 v ústí řeky Chalcha v oblasti Dalan Nemurgud se odehrála bitva proti Tatarům a Čingischánovi, kde Čingischán prorazil dlouholetého pomstichtivého nepřítele. Hned po bitvě s Tatory, Najmany a Merkity část rozpadlé koalice využila oslabenosti Čingischánova a Tughrilova vojska a hnala je až na východ na území Chongiratů.

³ А. Очир; Д. Чулуунжав : Монголын төрийн байгуулал, улс төрийн сэтгэлгээний хөгжил МЭӨ III- МЭ ХХ зуун, тэргүүн боть, ШУХЭвлэлийн Эрдэм компани, 1995 он str. 54-58

⁴ Чулууны Далай, Цогт-Очирын Ишдорж : Монгол улсын түүх, дэд боть, УБ 2004 str. 129-135

V roce 1203 Džamucha založil znovu koalici proti Čingischánovi, ale tentokrát se mu podařilo přemluvit k ní i Tughrila. Podařilo se mu to prostřednictvím syna Tughrila Senguma. Čingischán se o tom dozvěděl, ale neměl jinou možnost, než jít bojovat. V roce 1203 Čingischán nečekaně v oblasti Dzegdzeger Undur Dzér v úžlabině obklíčil Tughrila a v bitvě trvající tři dny a tři noci nad ním nakonec zvítězil. Tughril se synem utekli, ale po cestě byli zabiti. Tak se kerejský lid dostal do područí Čingischána. Po této bitvě se Čingischán postavil nové koalici v níž byl nejsilnějším najmanský chán Tajan.

V roce 1204 se vydal Čingischán do bitvy s Najmany. Bitva se odehrála v oblasti Nachu Bayan Cuchal údolí. Čingischán zvítězil a Tayan chán se zranil a umřel. Syn Tayan chána Chučuluk poté utekl na západ a koalice se rozdrobila. Někteří utekli a jiní se sjednotili s Čingischánem. Tímto způsobem se většina mongolských ajmaků s Čingischánem sjednotila.

Než se vybuodovala Velká mongolská říše, proběhly mezi léty 1186-1206 celkem 32 krát větší i menší bitvy a Temudžin a jeho společníci sjednotili 81 kmenů.⁵

V roce 1206 (rok červeného tygra) v prvním měsíci léta na horním toku řeky Onon svolal Čingischán kuritaj a vyhlásil vznik Velké Mongolské Říše. Nojoni na kuriltaji znovu prohlásili Temudžina za chána Mongolska a nechali mu jeho titul Čingischan.

Je samozřejmě mylné, myslet si, že se jednotný stát v centrální Asii podařilo vytvořit jen díky jednomu člověku a jeho schopnostem. Čingischánovi se podařilo sjednotit celé mongolské ajmaky nejen díky svému taktickému talentu a vytrvalosti, ale využil již dříve existujících základů první mongolské říše. Silná etnika jako Tataři, Kerejti a Najmani v té době již dlouho existují, ale uvnitř nich probíhají neustálé boje o moc. Nově vytvořená nezávislá první Mongolská Říše byla jednotná proti Tinům a její centrální geografická poloha byla pro kočovníky výhodná, ale samozřejmě, co se týče obnovení první Mongolské Říše a sjednocení celého Mongolska, nelze opomíjet ani Čingischánův osobní vliv (použití vojenské síly, využití slabé stránky nepřítele, chytráctví za účelem získání důvěry atd.)

Obnovení Mongolské říše znamenalo vytvoření jednoho uceleného sjednoceného státu, který se mohl stát politickým činitelem. Před sjednocením Čingischán dokázal svoji schopnost být výborným džandžinem, ale teď když byl zvolen za chána, musel ukázat jakým je organizátorem a politickým myslitelem.

⁵ А. Очир; Д. Чулуунжав : Монголын төрийн байгуулал, улс төрийн сэтгэлгээний хөгжил МЭӨ III- МЭ XX зуун, тэргүүн боть, ШУХЭвлэлийн Эрдэм компани, 1995 он, стр. 55

Zavedl zpět tradiční administrativní rozdělení státu na desítkový systém. Celé území rozdělil na tři části. Západní, východní a centrální. Každá část byla rozdělena na desítkový systém a vedena Čingischánovými blízkými nojony. Čingischán jmenoval pro sjednocené Mongolsko 95 věrných nojonů. Tato reorganizace celého státu umožňovala Čingischánovi mobilizovat vojsko v jakémkoli počtu a kdykoli chtěl.⁶

Čingischán hostil na svém dvoře také rozmanité vědce. Například když dobyl Najmany, tak pro své syny najal najmanského učitele Tatatungu. Také pro Čingischána a Ugudeje pracoval kitanský Jeluj Cucaj. Jeho jedna z jeho nejslavnějších rad zněla: “I když jsme vytvořili stát díky koním, tak jej nemůžeme z koně řídit”. Píše se, že Jeluj Cucaj dal podnět k zákoníku “Ich jasag”.

O Ich Jasagu panují různé teorie. Například ruští sinologové V.P. Vasiliev a P.S. Popov považují Ich jasag za ústní zákon Čingischána. Neboť sinolog P.S. Popov našel jenom tři poznámky o Ich jasagu v Juan Ši. Věří, že kdyby zákon existoval sepsaný, je zřejmé, že by byl nalezen v původní podobě. Ale současná badatelka T.D. Skrinnikova se domnívá, že zákoník Ich jasag existoval písemně. V době Juanské říše platily čínské zákony, neboť centrum mongolské říše se přestěhovalo na jih a proto se Ich jasag v Juan Ši příliš nevyskytuje.

První zmínka o Ich Jasagu se objevuje v knize Džuvejniho. V Ich Jasagu jsou zahrnuté různé zákony, principy a tradice. Například popis nástupnických rituálů, principy jak se stýkat s různými zahraničními státy, povinnosti podřízeného lidu a vojáků, pravidla, jak sbírat daně, vymezení výkonné moci, pravidla, jak uzavírat sňatky, definování práva na dědictví atd. Obsah Jasagu upevňuje práva feudálů a aristokratů mongolské říše a zdá se nebrat příliš v potaz potřeby obyčejných lidí. Je v něm zdůrazněna závaznost desítkového systému. Hovoří také o kuriltaji, o tom, jak se prováděl, v jaké době se vyhlášoval, co se na něm projednávalo atd. Kuriltaj byl nezbytnou součástí mongolského státního dění. Jasag zmiňuje i to, že celé území je pod správou státu a nejvyšší vlastníkem státní správy je sám chán.⁷

Čingischán a mongolští nojoni využili mongolské rychlé a zorganizované vojsko nejen k vnitřním záležitostem, ale také k dobývání jiných států.

Nyní se podíváme na jednotlivá tažení Mongolské říše na sousední území

⁶ А. Очир; Д. Чулуунжав : Монголын төрийн байгуулал, улс төрийн сэтгэлгээний хөгжил МЭӨ III- МЭ XX зуун, тэргүүн боть, ШУХЭвлэлийн Эрдэм компани, 1995 он, str. 55

⁷ Намсрайн, Ням-Осор : Монгольское государство и государственность в XIII-XIV вв., издательство Бурятского научного центра СО РАН, Улан-Удэ 2003, str. 137-139

1.3 Dobyť Tangutů

Tanguti neboli dynastie Si-Sia také v dějinách označování Minjakové se objevuje v roce 1032 a zaniká v roce 1227 důsledkem mongolského tažení. Území Tangutů se nacházelo v dnešní čínské oblasti zhruba Vnitřního Mongolska zahrnujícího Ordos, Alaša, Ninsia a větší část provincie Ganisu. V tehdejší době bylo toto území důležité, neboť bylo spojem mezi západem a východem, byl to uzel hedvábné stezky. Tanguti ovládali její východní část.⁸

Kolem roku 1038 začali Tanguti sami sebe nazívat Da Sia (Velká říše Tangutů), což to bylo znamením zesílení celého státu jak ekonomicky tak politicky. V době tohoto rozkvětu Tanguti bojovali 7krát s dynastií Sungu jižní Číny, 2krát s Kitany, podmanili si Ujgury a také Tibetány a Džurčiny. Tanguti měli různé vztahy s Mongoly a to zejména s Kerejty a Najmany, se kterými hraničili. Tanguti chovali jak dobytek (hlavně velbloudy), tak pracovali v zemědělství. Území Tangutů mělo výborné zavlažování, pěstovali hlavně rýži a proso, měli také náležiště soli. Byli vynikajícími výrobci koberců. Hlavním městem Tangutů byl Irgaig.⁹

Čingischán poprvé zaútočil na Tanguty v roce 1205. Záminkou bylo, že Tanguti několikrát pomohli Čingischánovým utěčencům. V Juan Ši se píše, že tato válka byla jen vypleněním a zastrahováním. Bitvy přímo s Tanguty se ovšem Čingischán tehdy osobně nezúčastnil, neboť sám bojoval s Najmany v oblasti Altaje.

V roce 1207 Čingischánovo vojsko opět zaútočilo na Tanguty a to pod záminkou, že si neváží velkého chána. Tato bitva se nijak nelíšila od té první ale měla menší rozsah. V roce 1208 se mongolské vojsko kvůli nepříznivému klimatu a nedostatku stravy vrátilo domů s nepořízenou.

Tažení k Tangutům v roce 1209 bylo první vítěznou bitvou Čingischána mimo mongolské území. Touto bitvou ovšem nedobyl celé Si Sia. Mongolové bez obtíží překonali od severu k jihu poušť Gobi, porazili tangutskou armádu a obsadili královské centrum. Když se Tangutům nepodařilo obklíčení prolomit, Mongolové nadiktovali mírové podmínky. Jejich součástí byl slib věrnosti Čingischánovi, výkupné a souhlas se sňatky tangutských princezen královské krve s mongolskými princí.

I když se v té době Mongolům podařilo si Tanguty podřídit, nezmocnili se vládu nad jejich říší a Si Sia

⁸ Чулууны Далай, Цогт-Очирын Ишдорж : Монгол улсын түүх, дэд боть, УБ 2004, стр. 255-257

tak úplně nezanikla.

Proč Čingischán úplně nedobyl Tanguty? Tato otázku je vysvětlena v knize Akademie věd, jako důsledek Čingischánovy vytrvalé a prozíravé politiky, která dočasně respektovala tangutskou vládu a stačilo jí pouze ujištění, že je věrnou poddanou Čingischána.

Jsem toho názoru, že pro Čingischána bylo výhodné získat tak čas na odpočinek a načerpání síly a prostor na to, soustředit se také na jiné povinnosti. Proč také ne, když sami tangutští nepřítelé nabízeli příměří? Ačkoli bylo samozřejmě jen otázka času kdy se Tanguti proti Mongolům kvůli těžkým daním opět vzbouří.

Tanguti měli špatné vztahy s Tiny. Když se v roce 1212 mongolské vojsko rozhodlo s Tiny bojovat, tak Tanguti využili situace a začali hranici Tinů plenit. Tak se v roce 1214 Tanguti a Tinové dostali do konfliktu a do boje trvajícího deset let. Pro Mongoly to bylo velmi výhodné.¹⁰

V roce 1218 se mongolské vojsko vrátilo do Si Sia. Zamínka tohoto tažení bylo, že Tanguti jako podřízený stát neposkytli pomoc, když o to Čingischán v době tažení na západ požádal. A ještě vyslaného posla a tím více Čingischána urazili slovy, že pokud nemá Čingischán dost sil a potřebuje pomoc, tak proč se stal chánem?

Mongolské vojsko se pak dostalo až k hlavnímu městu Tangutů a vládce Tangutů Czuni Sian začal mít obavy a urychleně vyslal posla projednat příměří. Mezi tím vyslal posla žádat o příměří také u ťinského vládce, ale ťinové to odmítli. Tak se Czuni Sian pokusil o spojenectví se Sungy na jihu. A když ani to nevyšlo a on už neměl žádné jiné východisko, stali se Tangutové pomocníky mongolského vojska. Mezi 1221-1222 se spojili s mongolským vojskem proti ťinům. Tanguti byli z boje s ťiny již značně vyčerpaní a jejich vládce navíc platil a dělal vše pro Čingischána jako sluha. Už ani Mongoly zesláblá oblast nezajímala. V roce 1223 po prohrané bitvě s ťiny, svalili Mongolové zodpovědnost za prohru na Tanguty a za to vyplenili část jejich území. Tanguti povstali proti svému vládcovi a ten bez váhání podal demisi. Novým vládcem se stal De-Vang. V roce 1224 požádali Tanguti znovu ťiny o příměří. Tentokrát s ním ťinové souhlasili a tak se ukončil vleklý desetiletý boj.¹¹

V únoru roka 1224 se De-Vangovi podařilo vytvořit spolek proti Mongolům s kmeny v oblasti pouště Taklamanan. V té době v Mongolsku nebylo dostatečně silné vojsko, neboť Čingischán byl zrovna v

⁹ Tamtéž

¹⁰ Чулууны Далай, Цогт-Очирын Ишдорж : Монгол улсын түүх, дэд боть, УБ 2004, стр. 255-257

¹¹ А. Очир; Д. Чулуунжав : Монголын төрийн байгуулал, улс төрийн сэтгэлгээний хөгжил МЭӨ III- МЭ XX зуун, тэргүүн боть, ШУХЭвлэлийн Эрдэм компани, 1995 он, стр. 58-60

Pešavře. Kvůli bouřícím se Tangutům se Čingischán vrátil v roce 1225 z Pešavru a jakmile se vrátil, tak pozval De-Vanga do svého ordonu. V ordonu se jednalo o příměří ale De-Vang byl hrdý a řekl Čingischánovi že má proti němu spojence Ťiny a jiné a příměří odmítá.

V listopadu v roce 1225 Čingischán naposled zaútočil na Tanguty a sám vojsku velel. Toto tažení mělo v úmyslu úplně zničit Tanguty a trvalo celé dva roky. V průběhu těchto dvou let Mongolové dobývali jedno město po druhé a měnily je v trosky. Stepi byly tak plné kostí, až se bělely.

V roce 1227 stát Tangutsko již neexistoval. V tomto roce také zemřel velký chán Čingischán. O tom jak a kdy přesně zemřel existují různé teorie. Rašid ad-Din píše, že Čingischán zemřel těsně před dobytím Tangutů. Předtím, než vydechl naposledy nakázal, ať jeho smrt před Tanguty skrývají. Všichni nojoni se rady drželi a až do samého konce, než byli Tanguti poraženi, vládce De-Vang o úmrtí Čingischána nevěděl, tvrdí Rašid ad-Din. Ale v Tajné Kronice Mongolů se píše, že Čingischán zemřel až poté, co byli Tanguti dobyti.

Tato poslední Čingischánova výprava však bez pochyby nechala zaniknout celou kulturu a lid jednoho státu.

1.4 Boj s Ťiny

Jižní hranice Ťinského území probíhala podél Žluté řeky, východní podél řeky Sungary, západ byl ohraničen pohořím Chianganem a severně hraničila Ťin s mongolskou pouští Gobi. Žurčinové neboli Manžuoové v dějinách starověku byly částečně pod turkicko-mongolskou správou a v 10. století byli pod správou Kitanů.

V té době se mezi Žurčiny narodil statečný hrdina Arguda, který Žurčiny tajně sjednotil a povstal proti Kitanům. V roce 1114 se mu podařilo sesadit kitanskou vládu a založil stát Ťinů a v roce 1115 sám sebe delegoval na vládce. Ťinská říše byla jedna z nejsilnějších států té doby a využívala nesjednocené a slabé mongolské kmeny k tomu, aby bojovaly samy proti sobě a říše Ťin od nich vybírala daně. V roce 1208 zemřel šestý vládce Ťinů Čžantsun a záminkou vyhlášení války Čingischánem byly právě daně. V roce 1210 poslali Ťinové Čingischánovi posla, aby zaplatil daň jako jeho předchůdci. Čingischána to rozzlobilo a hned následujícím roku vyrazil s vojskem na tažení proti Ťinům. V březnu 1211 svolal Čingischán kuriltaj a vyhlásil na něm Ťinům, ovládajícím severní Čínu, válku. Na několika místech pak mongolské vojsko zvítězilo a tak Ťinové požádali o příměří. To ale netrvalo dlouho, neboť Ťinové svým územím nepropustili mongolského posla, jenž byl poslán k Sungům na jih Číny. Porušili tak

příměří a opět se bojovalo.¹²

V roce 1213 se Dzevovi podařilo s pomocí severovýchodních Kitanů obsadit východní hlavní město Liaoyan. Bohužel toto obsazení bylo jenom krátkodobé, neboť Mongolové oblast hlavně plenili a Ťinové si posléze východní hlavní město dobyli zpět. V květnu nebo v červnu 1216 vstoupila mongolská armáda do Pekingu a Ťinové urychleně museli přestěhovat své hlavní město na jih do města Kajfin. I když Mongolové tentokrát dobyli severní hlavní, Čingischán celou severní Čínu nedobyl. Tu se podařilo dobýt až v době vlády Ugudeje.

1.5 Dobyetí Střední Asie

Chórezm byl jeden ze starých vysoce kulturních států ve střední Asie a nacházel se v ústí řeky Amu-Dariya v západní Turkestánu. Nacházel se na křižovatce obchodních stezek. Pod správou Chórezmu byla Střední Asie, Írán a Afganistán. Chórezm byla vojensky a ekonomicky vyspělá země, jenže vnitřní situace byla komplikovanější a mezi aristokraty probíhaly neustálé boj o moc. V roce 1200 umřel Chórezm šáh-Tegsh (1172-1200) a na trůn se dostal jeho syn Alá ad-Dín Muhammad. Po nástupu na trůn šáh postupně rozšiřoval svoje území o sousedící státy jako jsou Buchar, Samarkand a Otrar. Jenže jak již bylo výše řečeno, vnitřní situace nebyla stabilní. Dá se říci, že v té době byli v Chórezmu dva vládci a dvě hlavní města. Muhammadova matka Terkin měla v rukou veškeré finance státu a sídlila v Urgenči a Muhammad sám měl dvůr v Samarkandu.¹³

Muhammad se držel svého plánu ovládnout celou Asii jenže tomu překážela Velká Mongolská Říše. Tak v roce 1215 vyslal posla Čingischánovi s návrhem spolupracovat spolu v obchodních záležitostech, jenže ve skutečnosti to byla jen záminka špionáže.

V roce 1218 vyslal k Muhammadovi posla Čingischán. Poslal po něm dopis, ve kterém se vyjadřil o Muhammadovi jako svém synu. Podle některých pramenů byla tato událost jen provokací k boji.

V tom roce se stal také incident v Otraru, kde bylo městským vládcem Inaličikem zabito 450 mongolských obchodníků, kteří byli v Chórezmu podezřeni za špionáže. Tato událost rozpoutala celé tažení do střední Asie. Jako obvykle existují pro tuto událost různá vysvětlení. Někde se píše, že to byli

¹² Чулууны Далай, Цогт-Очирын Ишдорж : Монгол улсын түүх, дэд боть, УБ 2004 str. 323-330

¹³ Чулууны Далай, Цогт-Очирын Ишдорж : Монгол улсын түүх, дэд боть, УБ 2004, str. 360-363

obyčejní obchodníci a Inaličuk je zabil kvůli svoji chamtivosti. Jinde se zase dočteme, že Inaličuk žil dost přepychově na to, aby neměl potřebu tyto obchodníky obírat. Před nimi ostatně Otrarem procházelo mnoho jiných obchodníků a žádný incident se nekonal. Možná, že oni mongolští

obchodníci byli skutečně právem podezřelí, ačkoli dnes můžeme jen spekulovat a nic nemůžeme tvrdit s jistotou. Na čem se prameny shodují, je fakt, že tato událost posloužila jako rozbuška boje mezi Velké Mongolské Říše a Chórezmem. Před tím než se Čingischán rozhodl bojovat, tak vyslal posly do Chórezmu, s tím, že pokud se Muhammad od tohoto incidentu distancuje, necht' vydá Inaličuka. Tomuto požadavku ale Muhammad nevyhověl a ještě k tomu Čingischánovy posly ponižil.

A tak byl velký chán nucen zasáhnout. Ale zasáhnout přímo na území Chórezmu bylo obtížné, neboť s ním zatím Velká Mongolská Říše nesdílela společnou hranici. V cestě mu překáželo západní Liao. A tak v roce 1219 poslal svého generála Džebeho, aby připojil západní Liao k Mongolské Říši. Místní lidé Mongoly nadšeně vítali a Džebe pak neměl velkou práci s tím, zmocnit se říše Karakitanů. Všude mu otvírali dveře jako osvoboditeli, neboť Kučlug, který před Čingischánem utekl v době sjednocení Mongolska na území Karakitanů, se zde zmocnil trunu a vládl silou a vedl nesprávnou politiku vůči muslimskému obyvatelstvu. Mongolská říše se tím pádem dostala do přímého kontaktu s iránským Chórezmem.¹⁴

Na jaře roku 1219 Čingischán svolal Kuriltaj, kde se hlavně probírala otázka o tažení do střední Asie. Výsledkem kuriltaje bylo, že veškeré bojové opatření byly připraveny, cesta vojska byla naplánována, bojové plány zpracovány a vojsko mělo být pod přímým vedením Čingischána. Ten tehdy také napsal písemné vyjádření o tom, že po něm by měl vést Velkou Mongolskou Říši jeho syn Ugudej.¹⁵

Po kuriltaji se Čingischán připravoval tři dni a tři noci a uspořádal šamanské obřady a různé rituály, které by mu zaručily úspěch na cestě. Pak vyrazil z Mongolska se svými nejlepšími generály a vojskem. To nechal rozdělit a po pěti tisících vojáků dal Džebehmu, Subedejovi a Togočarovi, kteří se oddělili a jeli po třech rozdílných cestách.

V létě roku 1219 se Čingischán a jeho vojsko dostalo na území Chórezmu, kde si vojsko odpočinulo. Na jaře Čingischán celé vojsko rozdělit na čtyři části. První část veleli Čagadaj a Ugudej, kteří měli úkol obkličít a podmanit Otrar. Druhá část byla velená Dzučim, který jel po řece Amurdarja. Třetí část byla velená Alag Čerbym a Takha, kteří směřovali do Benaketu a Khodžentu. Čtvrtá a poslední část

¹⁴ С.Л. Тихвинский : Монгол-Татаарууд Ази, Европт, Улсын хэвлэлийн газар, УБ 1984 стр. 241-243

byla velena samotným Čingischánem a Tolujem, kteří měli směřovat do Buchary.¹⁶

V září 1219 obklíčilo vojsko Čagadaje a Ugudeje Otrar. Čingischán poté překročil Syrdarju a zamířil k Buchaře, k níž dorazil v lednu 1220. Pak se vydal k Samarkandu, kde se sešli všechny vojenské oddíly. Postupně se mongolské vojsko se blížilo k Samarkand a Samarkand ke své zkáze. Město kapitulovalo patrně 17. března. Ušetřeno bylo osazenstvo měšit, rovněž jako členové náboženských sdružení, umělci a řemeslníci, jak se udává, celkem 30 tisíc lidí. Domy, z nichž lidé utekli ze strachu před dobyvateli, byly vyloupeny. Jejich majetele pak Mongolové vyzvali, aby se do města vrátili. Od tažení proti Karakitanům se Mongolové snažili chovat se jako přátelé muslimů.¹⁷

Transoxánie byla vojensky dobytá a nespokojenci utekli do lesů. Chórezmsáh Alá ad- Din Muhammad byl sice mocensky oslaben, ale vojsko mu zůstalo. Čingischán proti němu vyslal nevelkou dvacetitisícovou armádu, které veleli generálové Džebe a Subotei. Muhammadovi se podařilo uniknout z rukou mongolských pronásledovatelů a sám se dostal začátkem prosince 1220 na jeden ostrůvek v Kaspickém moři, kde onemocněl a po roce zde zemřel. Mongolové prošli města Nišápúr, Rei, Kazvín, Hamadán, překročili Kavkaz, porazili Gruzínce, považované za výkvět středověkého křesťanského jezdeckta, Allány, kteří pak vstoupili do Čingischánovy armády a sloužili v Pekingu jako císařská garda, ruské oddíly, vyslané proti nim a rozprášené v paměťhodné bitvě u Kalky (31. května 1222), Turky na dolní Volze a Bulhary na horní Volze. Pak obešli Kaspické moře ze severu a zamířili dále na sever od Syrdarji, aby se v údolí Irtyše znovu setkali s Čingischánovými jednotkami. Byla to úžasná spanilá jízda, jež neměla nikdy předtím a ani potom obdoby.

V době, kdy mongolská vojska přijela do Urgenče, Matka Muhammada Terkin dávno nechala město i se svými služebníky napospas. Jenže na dobytí města se bratři Čagadaj a Dzuči nemohli shodnout a z toho důvodu se akce protáhla na půl roku. Čingischán poslal do Urgenče Ugudeje, který měl problém vyřešit a v květnu roka 1221 nakonec vyčerpaný Urgenč po sedmiměsíčním obléhání padl. Jeho obyvatelé byli povražděni nebo deportováni na Dálný východ a město bylo pak zaplaveno vodou z Amudarji. (pokud ovšem zaplavení města nezpůsobilo náhodné protržení hrází).

V roce 1221 mongolská vojska obléhla celý Chórezm a mongolské tažení do střední Asie se tak chýlilo ke konci. Džalálddín Mangubertí, syn šáha Alá ad- Dína Muhammada sice nepřestával bránit Chórezm,

¹⁵ Жүгдэрийн, Бор : Монгол хийгээд Евроазийн дипломат шастир, 1-р боть, УБ хот 2001 str. 340-343

¹⁶ С.Л. Тихвинский : Монгол-Тагаарууд Ази, Европт, Улсын хэвлэлийн газар, УБ 1984 str. 241-243

napadal Mongoly a přitom jim uštedřil pár silných úděrů, snažil se osvobodit obsazený a statečně vzdorující Urgenč a v Afganistánu měl silnou armádu. Proti této silné armádě v Afganistánu vyslal Čingischán Šichichutaga se třicetitisíci vojskem. Poblíž města Pervan se mongolské vojsko poprvé setkalo s porážkou. Čingischán po této události osobně přijel na místo porážky a znovu bojoval s Mangubertím. Džalálddín nevydržel sílu Mongolů a utekl z Afganistánu do Indie. Čingischán ho pronásledoval. Po cestě dobyl města Gurziv, Andraba, Bamdaka, Talikan, Herát, Firuzkuk, Parvan, Kabul, Kezin.

Na podzim 1221 poblíž břehu řeky Indus zastihl Čingischán Mangubertiho a obklíčil jeho vojsko. Čingischán s protiútokem neotálel. Džaláladdín Mangubertí začal ustupovat a stáhl se k řece Indus. Chórezmšáha s vojskem dohonil u řeky a zatlačil ho do jejich vod. Pronásledovaný šáh však unikl a Čingischán ho nechal běžet. U toku na Indu mu nakonci listopadu 1221 chyběly síly. Čingischán zvažoval alternativu vrátit se do údolí Tarimu přes Himalaj. Nechal budovat cesty a pustil se do obnovy Transoxsánie.¹⁸

Od konce roku 1222 do roku 1224 Čingischán dva roky nepořádal velké boje, jen menší potyčky. Tlumil povstání, vybíral od obyvatel střední Asie daně a připravoval se na odchod zpět do Mongolska. Jednou svolal kuriltaj kde se probíralo, co dál s dobytým územím a návrat do Mongolska. V této době kdy se Čingischán nacházel na území Chórezmu, za ním přijel z daleka na jeho pozvání Čchangčchun, jeden z nejucivanějších myslitelů v celé Číně. Napsal spis o své návštěvě a ten je jeden z důležitějších pramenů o mongolské historii této doby.

Hlavními důvody této spanilé jízdy, která měla tolik úspěchů byly hlavně vnitřní spory mezi mocnými Čingischán to chytře využil, hlavně spory mezi Muhammadem a jeho matkou Terkin. Chórezm mělo vojsko jak je v pramenech řečeno, jestli porovnáme celé íránské vojsko s mongolským vojskem je to oproti íránskému vojsku jako jeden jediný voják s koněm. Největší chybou Muhammada bylo, že své vojsko rozdrobil na několik malých částí a vojáky mobilizoval ve spěchu, neboli někteří to nestihli a tak o velké množství vojáků přišel. Toho využil Čingischán a svou vysokou organizovaností si podmanil střední Asii.

V roce 1223 připravil Čingischán na návrat do Mongolska. Na jaře 1224 se po cestě poblíž nábřeží řeky Erčis odpočinul a vrátil se domů. V roce 1225 ve věku 64 let se Čingischán vrátil na svůj dvůr u Túly.

¹⁷ С.Л. Тихвинский : Монгол-Татаарууд Ази, Европт, Улсын хэвлэлийн газар, УБ 1984 стр. 241-243

¹⁸ Roux, Jean-Paul : Dějiny Střední Asie, Nakladatelství lidové noviny, Praha 2007 str.

Čingischánem osobně organizované tažení, které se odehrálo od roku 1219 do roku 1224 ukončilo vítězství mongolského vojska a mongolské území se rozšířilo o oblasti Střední Asie, Afganistán, Pákistán, severní Indie, Irák, Írán, Azerbajdžan, Gruzie, Armenie a jižní Rusko. To byl základ vzniku Velké Mongolské Říše, která jednotlivě závislá území (kromě Číny tj. Střední Asie, Írán a Rusko centrálně řídila.

KAPITOLA 2

2.1. Mongolská zahraniční politika do prvních čtyř králů Mongolské říše

Centrální asijské části nesdílely společný jazyk, ale na základě společného původu se lidé žijící v této oblasti v průběhu dějin spojovali a společná území se zvětšovala. (Akademie věd Mongolska. Historie Mongolska. první díl. Ulánbátar. 2004. str. 198).

Dávní Mongolové se nacházeli mezi Západními a Východními státy. V době, kdy se mongolské kmeny rozdělovaly na stepní a lesní, se zapojovali do mezinárodního obchodu. Nejen Mongolsko mělo styky se sousední Čínou, ale také se západními státy, jako jsou např. Sartuul neboli Turkeistán. Mongolové měli dost statků na to, aby přežili a proto když obchodovali se zemědělci, tak provozovali jen výměnný obchod.

V centrálním asijském prostoru (zahrnujícím kromě současného Mongolska také mandžusko-tunguzské etnikum a turkické etnikum) existovalo několik ajmaků, které byly buď zcela nezávislé nebo jen částečně podřízené mocnějším sousedům. Nejvýznamějšími mocenskými hybateli byli v průběhu dějin Hunové, Xianbei, Toba, Ruruan, Turkové, Ujguři a Kitanové. Na dnešním území Mongolska vzniká v roce 209 př.n.l první politický stát Hunů.

Ke sjednocení všech mongolských ajmaků a vytvoření centralizovaného systému dochází poprvé v dějinách v XIII. století díky Temužinovi.

Postupnou a vytrvalou expanzí se sjednocené ajmaky mění ve stále rostoucí územní celek, který do sebe vítěznými válkami začleňuje další a další politické útvary. Tyto útvary tímto začleněním svou samostatnost ztrácí buď úplně nebo téměř. Přijímají "Ich zasag" i správní systém (na obsazených územích se vytvářejí provincie spravované mongolskými guvernéry).

Mongolové se už od dávných dob se stýkali s Čínany. Čína a Mongolsko se vyvíjely rozdílně především díky odlišnosti svých přírodních podmínek. Mongolsko spoléhalo na dobytek a Čína na zemědělství. I když se tyto dvě kultury rozvíjely odděleně a přežívali dlouhé roky nezávisle, jejich odlišnost byla také důvodem vzájemného zájmu a obchodní výměny. Tyto styky se ovšem nevyvíjeli jen hladce. Z jedné strany chamtiví nojonové byli lační čínského bohatství a z druhé strany vedla Čína takovou politiku, která přispívala k tomu, že se severští kočovníci pobíjeli sami mezi sebou.

Do doby Mongolské říše bylo toto území decentralizované a v průběhu dějin docházelo k opakovaným

pokusům o hegemonii tj. o ovládnutí ostatních etnik při zachování jejich vnitřní autonomie a stanovení pravidel politické hry v rámci systému. Decentralizované části se mezi sebou stýkali různě např. územím lesních Mongolů ze západních hor procházela cesta karavan obchodujících s moukou.²

Tyto styky můžeme nazvat prototypem mongolských zahraničních vztahů. Kmenové struktury se prohlubovaly a měnily ve feudální. Kmenoví vůdci se mezi sebou stýkali tak, aby se spojili i na bázi rodin. Sňatková politika byla nejčastějším projevem zahraniční politiky v roztroušených kmenech Mongolska.

Spojenectví mongolských kmenů fungovalo na základě ústních dohod. To znamenalo vzájemný slib, který se obvykle vůdcové snažili co nejlépe dodržovat. Jestli se stalo, že ústní dohoda byla porušena, dostávaly se kmeny do složité situace a většinou se nevyhnuly trestu.

Jeden z nejdůležitějších způsobů styku byli poslové. V době kdy se nevyskytovalo písmo, se poslové museli nazpaměť naučit, co chce jejich vůdce zdělit tomu druhému. Rashid Ad-Din 2 svazek strana 117. "Posel nebýval vybírán jen tak. Byly to lidé, kteří byli opravdu vyjmeční a respektovaní. Poslové byli v průběhu cesty nedotknutelní a vůdcové a obyvatelé se snažili jim co nejvíce pomáhat a usnadňovat jim cestu. Zvláště cenný byl život posla především v době války a byla snaha o to, aby byl jeho život co nejméně riskován. Přesto někdy docházelo k tomu, že se situace vymkla z rukou a poslové byli ponižováni a někdy i zabiti.

Mongolské ajmaky se mezi sebou stýkaly a probíraly různé politické a mezinárodní problémy vyhlášení válek apod. tak, že se sešli v ohlášený den na místě, kde se měla konat konference Ich Kuriltaj.

Mongolské diplomatické činnosti se postupně zdokonalovaly tak, že se do cizí oblasti nosila speciální identifikační karta pajz neboli gerege, posílali se a přijímali se posli, vyměňovaly se dopisy, přijímaly dohody, vytvářely sdružení a různými metody se špehovala vojenská a státní politika. Nejvyšší moc v zahraniční politice měl sám chán. Na dvoře chána pracovali různí písaři, kteří psali různé dopisy v rozmanitých jazycích. Jedna z nejdůležitějších věcí v zahraniční politice byla ovšem válka. Vyhlášení války nebo tažení se rozhodovalo, když se sešel Ich Churaldaj neboli konference. Jeden z nejčastějších a nejúspěšnějších nástrojů Čingischánovy zahraniční politiky bylo využití cizího vnitřního sporu a vlastní koalice s jinými útvary proti mocnějším soupeřům. Jinak řečeno, Čingischán s oblibou nechával svého nepřítele osamělého. Po Čingischánově smrti chánové, kteří vládli mongolské říši dál, pokračovali ve stejné zahraniční politice, což byla směs užívání síly a obratné diplomacie konané prostřednictvím poslů.

Není známo, zda měli Mongolové po návratu Batu chána z Evropy v úmyslu pokračovat se svými nájezdy do Evropy dale na západ. Je ale jisté, že Evropa a Mongolská říše mezi sebou udržovaly čilé styky. Díky spisům Plana Carpiniho se dozvídáme, že mongolský chán posílal dopisy také papeži. Ony dopisy byly nesené v tom smyslu, že Evropa a její lidé s křesťanskou vírou jsou pod ochranou mongolské říše. Za zmínku stojí i fakt, že mongolský chán Munke se stýkal s franským králem Ludvíkem IX.

Podrobněji se teď podíváme na styky Mongolů s okolním světem za doby vlády Čingischána.

2.2 Čingischán a Tinové v severní Číně

Před Čingischánem byly mongolské kmeny závislé na Tinech, neboť platili daně tinskému králi. V době kdy Čingischán sjednotil mongolské kmeny a uspořádal celý stát, tak se rozhodl, že tyto daně platit přestane.

Kolem roku 1208-1209 tinský král poslal posla Čingischánovi, aby zaplatil daně jako vždycky. Ale Čingischán to odmítl. Tak se vztahy mezi těmito státy rázem zhoršily a dále zhoršovaly, až se v roce 1211 rozhodlo o vzájemném vyhlášení války. Nejdřív měl Čingischán za cíl jen zbavit se závislosti na Tinech a přestat jim platit daně, ale pak se jeho plán změnil na expanzivní a chladokrevně zničující válku. V době tažení Čingischán nepoužíval jen vojenskou sílu, ale také využíval také diplomatické způsoby. Snažil se nenechat vstoupit Chorézm do války, kontaktovat jižní Čínu, kde vládli Sungové a spojit s ní svou sílu a porazit tak Tin z obou stran. Také využíval vnitřních spor Tinů a byl ve styku s nečínskými etniky, která povstávala a spolu s jejich generály založili proti Tinům koalici.

V době když se bojovalo, tak Čingischán přijal až dvakrát mírovou nabídku. Byla to jenom záminka, aby mohl nechat odpočinout své vojsko předtím, než se zase vrhne do bitvy. V roce 1214 přijel za Čingischánem Wani Yani Fu Sing, nejvyšší ministr Tinů pro dohodu o mír. Byla to taktika od obou stran jak obnovit síly. Tinové chtěli obnovit nezávislost svého území hned jak se mongolské vojsko stáhne z jejich říše a Čingischán potřeboval čas obnovit sílu svého vojska, neboť v teplých krajích se začínaly vyskytovat mezi mužstvem různé nemoci. Dohoda byla jen účelová a proto její zrušení nebylo nic složitého ani překvapivého.

Dobývání Tinů se ale takovými způsoby prodlužovalo a skončilo až v době vlády Ugudeje v roce 1234.

Ugudejovi se konečně podařilo uskutečnit Čingischánův plán. Dobyl Tin díky tomu, že přesvědčil Suny aby mu pomohli a porazil tak Tin ze dvou stran. Tin bez pomoci neměl šanci.¹⁹

2.3 Připojení Kara Kitanské západní Liao k Mongolské říši

Stát Kara Kitanské západní Liao se tehdy nacházel v dnešním severozápadním Sintiangu a jihovýchodním Kazachstánu. Hraničil s mongolskou říší. Když Čingischán sjednotil mongolské kmeny, tak někteří aristokraté nesouhlasící s jeho vládou, obvykle prchali k sousedním státům. Do Kara Kitanské západní Liao uprchl syn Khučuluk najmanského Tajan chána a pak zde vládl. V době, kdy vládl, tak se aktivně angažoval v upevňování styků se sousedním Chórezmem a podařilo se mu mít dobrý vztah s šáhem Mohamedem. Jeho stát byl ale postaven pouze na vojenské síle a vnitřní spory mezi buddhisty a muslimy vzrůstali. Do takové situace Čingischán poslal v roce 1218 generála Dzeva s dvěma milióny vojska proti Kara Kitanské západní Liao. Hned jak vstoupil na území Liao Dzev vyhlásil, že každý člověk má právo na jakékoliv náboženství a stát musí fungovat pro blaho a klid obyvatel a nikoli proto, aby je okrádal. Takto si získal důvěru a přízeň obyvatel. Vojsko Kara Kitanů nemělo v šanci, neboť muslimští obyvatelé se Mongolům vzávali bez jakéhokoliv protestu. Khučuluk z bitvy uprchl, ale byl chycen a popraven. Takto bylo Kara Kitanské západní Liao přičleněno k mongolské říši. Po připojení Liao hraničila mongolská říše na západě s Chórezmem.²⁰

¹⁹ С.Л. Тихвинский : Монгол-Татаарууд Ази, Европт, Улсын хэвлэлийн газар, УБ 1984

²⁰ Тамтэж

2.4 Vztahy mezi Chórezmem a Mongolskou říší

Chórezm se nacházel mezi Blízkým východem a Středomořím, mezi Indií a jižním Ruskem na křižovatce cesty spojující tyto země. Byl centrem obchodu mezi jihem a severem, západem a východem. V roce 1215 šáh Mohamed využil obchodní styky a poslal k Čingischánovi několik obchodníků. Cílem těchto obchodníků bylo zjistit, zda je to pravda o tažení Mongolů do Číny a jakou má vojsko Čingischána ve skutečnosti sílu. Navenek ale jen dávali najevo, že přijeli jednat o míru. Čingischán je uvítal, neboť měl zájem o společné obchody a také o to, aby Chorézm neměl přednostně zájem o Čínu. Vztahy s Chorézmem byly velmi dobré a navíc spolu v roce 1218 uzavřeli obchodní smlouvu. K obchodní smlouvě došlo tehdy, když Čingischán poslal posly s cílem, že obě strany budou dbát na bezpečnost obchodníků, vzájemně se navštěvovat a rozvíjet partnerské vztahy. Čingischán také nezapomněl na tehdejší zvyk chánů velkých říší a vzkázal panovníkovi, že si ho váží jako syna a podotkl, že svou silou jsou si rovni. Zdá se tedy, že mongolský chán usiloval o příměří a nechtěl žádný konflikt. Ale brzy se ukázalo že je to úplně jinak.

Jak jsem již zmiňovala, Čingischán poslal do Chórezmu posla a s ním 450 obchodníků. Dostali se do Chórezmu ale když si chtěli odpočinout ve městě Otrar, tak Inalčuk, městský předseda, pojal podezření, že jde o špióny, všechny je popravil a o všechno je obral. Jednomu z obchodníků se ale podařilo uprchnout a říci vše Čingischánovi.

Čingischán v té době se připravoval do Číny ale rozhodl se poslat svého věrného Mukhulaje do Číny a sám se začít připravovat proti Chórezmu. Poslal Chórezmskému šáhovi posla Ibn Keredž Barga a nechal mu po něm vzkázat, že porušil dohodu o bezpečnosti obchodníků, ale jestli to nebyl přímo jeho rozkaz tak mu je v případě, že vydá Inalčuka, ochotný prominout. Ale šáh neposlal žádnou odpověď a k tomu ještě Barga zabil. Toto se nakonec stalo záminkou války. Čingischán se snažil využít vnitřní spor v Chórezmu a také chtěl vykoupit některé velké aristokraty a generály.

Čingischánův úspěch spočíval v tom, že kombinoval vojenskou disciplinovanou a organizovanou sílu s posíláním poslů a využívání diplomatických způsobů. Mongolští generálové následovali Čingischánovu politiku a byly schopni se s kýmkoli v okolí takticky spojit a pak když na to přišlo, se stejnými vládci se pustit do boje. Takový lstivý a hanebný způsob jednání považovali za jeden z nejdůležitějších způsobů jak zvítězit. Měli na to od chána plnou moc.

2.5 Vztah mezi Tanguti a Mongoly

Zdá se, že Mongolové měli vztah s Tanguty již od XII století. Mongolové bojovali s Tanguty v roce 1202, 1207, 1209-1210, 1225, 1226, až je nakonec v roce 1227 dobyli. V době, kdy Čingischán bojoval s Čínou, tak k Tangutům posílal jak posly tak vojsko. Strašil je taktizováním, několikrát s nimi uzavřel příměří a vybíral od nich daně, až si je nakonec podmanil.

KAPITOLA 3

3.1 Politika zlaté krabičky

Zlatá krabička je považována v mongolské kultuře za něco velmi tajného a cenného, do čeho se můžou podívat jen ti vyvolení. Jak je to například v pohádce “Šidet xuuriin ulger”, kde figuruje zlatá krabička, a věří se, že když se do ní podívá nesprávný člověk, tak se promění na popel.

O zahraniční politice tzv. zlaté krabičky logicky neexistuje souhrnný a ucelený document, neboť šlo o státní tajemství a spíše se to tradovalo ústně. Domnívám se, že tento název pro zahraniční politiku Mongolů ve středověku byl vymyšleno někdy později. V Tajné Kronice Mongolů totiž nenajdeme žádný takový název. V knize vydané v Akademii věd Mongolska, se domnívají na základě Tajné kroniky Mongolů, odstavec 255, kde Čingischán hovoří o své závěti a říká nejmladšímu synu ať ochraňuje a podporuje svého bratra v jakékoli situaci. Za tuto událostí Akademie věd vidí vybírání toho vyvoleného, jenž dostává právo dozvědět se detaily zahraniční politiky. Dále se domnívá, že jenom syn, který nedostal závět o vládnutí (většinou to byl nejmladší syn) byl s touto politikou obeznámen. Za důvod pokládají to, že zahraniční politika musela fungovat v každém případě i v době umrtí vláde. Považuji tento Čingischánův zmiňovaný proslov jako požadavek a prosbu na své syny. .

Zahraněční politiku Mongolů v době Čingischánovy vlády můžeme jenom hádat z jejích projevů. Akademie věd považuje Čingischána za zakladatele této politiky. Na základě omezeného počtu pramenů a tajnosti této politiky, akademie věd považuje některé Čingischánové projevy za výraz zahraniční politiky. Například citují: “ Každé ráno mi připomínejte, že Tanguti nejsou ještě zničeni.”²¹ Domnívám se, že tuto politiku vytvořil když Čingischánovi Tanguti odmítli poslat posily na dobovačnou cestu do Chórezmu. Ale největší důraz klade na místo, kde Čingischán předestírá, že nechá vládnout mír na území, které se táhne až k poslednímu oceánu. Podle tohto projevu akademie věd tvrdí, citují: Tato Čingischánova politická myšlenka a činnost vycházející z této myšlenky rozšířila obzory a platnost rozmanitých pravidel na rozsáhlé území. Na tomto základě se domnívám se na místě říci, že jde o myšlenku analogickou dnešní globalizaci.

Akademie věd se domnívá, že Čingischánova zahraniční politika se skládala ze dvou částí. První je komplexem pravidel zahraniční politiky a a druhá je komplexní metodikou diplomatické činnosti.

²¹ Ш. Гаадамба : Монголын нууц товчоо, Улсын хэвлэлийн газар, Улаанбаатар 1990 § 255

Domnívám se, že např. dělení poslů do skupin je způsobem ochrany zahraniční politiky. Mohli bychom se inspirovat projevy Čingischána, kde zmiňuje, že chce nechat vládnout ve světě mír. Druhou část bychom mohli považovat za soubor různých činností spojených se zahraniční politikou. Například system poslů, sňatkové politiky atd.

3.2. Poslové

Osobami, které naplňovaly poslání diplomacie, byli na počátku zvláště k tomu vybíraní poslové, jimž obvykle plně důvěřoval panovník, jenž je s poselstvím vysílal. Zároveň většinou už o nich věděl, že jsou schopni toto poslání úspěšně vykonat. Ale také na druhé straně bral ohled na to, zda s nimi bude druhá strana ochotna jednat, neboť bez této skutečnosti byl úspěch jednání téměř vyloučen.²²

Podle výše zmiňované knihy se poslové celkově jako skupina nazývali „dzarilagijn elč“ neboli „panovníkovi poslové“, což zdůrazňuje skutečnost, že byli přímo podřízeni Čingischánovi a jednali podle jeho rozkazů. Dále se ovšem poslové podle svých schopností dělili do několika podskupin. Nejvýše stál „buren ercht diplomat elčin“ neboli diplomat s neomezenou pravomocí, který skupině poslů velel. Pod ním se nacházel „toloonij elč“ neboli posel zastupující Čingischána, dále byl „elč“ čili běžný posel a nakonec „elč-chudaldáčin“ neboli posel obchodník.

Nejvýše postavený posel, ten s neomezenou pravomocí, jednal do velké míry svobodně na základě Čingischánových pokynů. Měl tedy možnost vyjednávat podle konkrétní situace a podmínek s tím, že Čingischánovy pokyny tvořily jen rámeček toho, v čem se musel diplomaticky pohybovat. Posel zastupující Čingischána již takovou svobodu neměl. Měl za povinnost striktně se držet panovníkových rozkazů a volnost pro vyjednávání mu chyběla. Mongolský systém poslů je v Tajné kronice označován termínem „altan argamdžá“. To je původně označení pro koně, který se pase dokola uvázaný ke kůlu. Čingischán tím měl pravděpodobně na mysli skutečnost, že poslové jsou vysíláni z centra říše („od kůlu“) ven do ciziny a s mongolskou říší jsou zároveň pevně spjati. Poslové tak zabezpečovali komunikaci a připravovali půdu pro budoucí Čingischánovy výboje v různých částech Asie a Evropy. Zásadní pro to, jakým způsobem se Mongolové chovali k okolním národům byla často právě komunikace s posly, které vyslali. Pokud se země, do které poslové zamířili k nim nezachovala nejlépe popřípadě posly zlikvidovala, následovala obvykle rázná Čingischánova odpověď v podobě nelítostného válečného tažení. Čingischán ale vojensky odpovídal nejen na nepohostinné chování k poslům, které vyslal, ale také pokud bylo zle nakládáno např. s mongolskými obchodníky. Za příklad

²² Diplomacie Jan Kavan Zdeněk Matějka Alexandr Ort, Plzeň 2008, strana 87

můžeme zmínit třeba Čingischánovo tažení do Chorézmů v roce 1218, které bylo vyprovokováno zabitím 450ti mongolských obchodníků, které městský vládce Inaličik pokládal za převlečené špióny. Čingischán sice reagoval rozzlobeně, zůstává ale otázkou nakolik bylo Inaličikovo podezření ze špionáže oprávněné. Čingischánova obchodní politika i politika poslů měla totiž dvě tváře. Na jedné straně se jednalo o upřímnou snahu komunikovat na nejvyšší diplomatické úrovni s vládci okolních území a podporovat výměnu zboží, ovšem nezdědkakdy šlo také o krycí podobu špionážní činnosti, které měla, přesně tak, jak se Inaličik obával odhalit slabiny protivníka a připravit tak půdu pro možné Čingischánovo tažení. Mezi tyto posly-špióny nejčastěji patřily příslušníci dvou nejnižších výše zmiňovaných kategorií poslů, obyčejní poslové a poslové obchodníci.

3.3 Ostatní výrazy zahraniční politiky

Tradičně zahraniční politika směřovala k maximalizaci zisku a výhod případně k minimalizaci neodvratných ztrát v mezinárodních stycích. ²³

Je těžko říci, jestli mongolská říše měla zahraniční politiku jak ji pojmáme dnes, protože mezinárodní právo je dnes odlišně definováno. Zahraniční politika na něj však zásadním způsobem zpětně působí. A naopak, jakmile norma mezinárodního práva vznikne, zpětně působí na sféru mezinárodní politiky a ovlivňuje zahraničněpolitické postoje a chování státu. ²⁴

Jak Jack Weatherford píše ve své knize Čingischán tak sám Čingischán si tvořil svá pravidla hry a podle nich ji vnucoval nepříteli a s tím vytvořil tak mohutnou a silnou říši. V každém boji zapojoval nové nápady do stále se měnícího souboru taktiky, strategie a zbraní. Nikdy nevedl dvakrát stejnou válku. ²⁵

Zahraniční politika se někdy ztotožňuje s diplomacií, která je však pouze jedním z nástrojů politiky. Diplomacie je prostředkem k dorozumění mezi státy, zejména prostředkem k řešení konfliktních situací mírovými prostředky, tedy pomocí smluv, jednání, dohod apod.

²³ Zaklady mezinárodního práva, JUDr. Jan Ondrej, Csc., Praha 1998 str. 11

²⁴ Zaklady mezinárodního práva, JUDr. Jan Ondrej, Csc., Praha 1998 str. 11

²⁵ Weatherford, Jack : Čingischán a utváření moderního světa, BB/art s.r.o, Praha 2006, str. 47

Jinými nástroji zahraniční politiky jsou propaganda, která slouží k formování veřejného mínění v cizích státech, zejména nepřátelských. 26

Získat podporu veřejnosti pro své režimy bez ohledu na pravdu a rozum. 27 Mongolové disponovali skutečným propagandistickým aparátem, který soustavně nafukoval počet lidí, zabitých v bitvě, a šířil děs všude, kam se jeho slova donesla. Z každého dobytého města posílali Mongolové delegace do jiných měst, aby tam jejich členové vyprávěli o nevídaných hrůzách naznačujících téměř nadpřirozené schopnosti mongolských bojovníků. 28

Dalším z prostředků rozšiřování vlivu mongolské říše v zahraničí byla Čingischánova sňatková politika. Čingischán myslel na politiku již v případě svých sňatků (první žena Čingischána Burte Udžin byla z kmene Olchunud a Čingischán tak propojil její a svůj kmen) a dále pak pochopitelně v případě sňatků svých potomků. Tato „sňatková diplomacie“ není Čingischánovým objevem, ale používala se v Mongolsku už dříve. Čingischán ovšem v této tradici úspěšně pokračoval, „sňatková politika“ má v jeho snahách o prosperitu mongolského národa a územní expanzi své důležité místo.

26 page 11 Zaklady mezinarodniho prava, JUDr. Jan Ondrej, Csc., Praha 1998

27 page 420, Moderni Oxfordsky slovník 20. století, Peter Teed., 1992

28 Weatherford, Jack : Čingischán a utváření moderního světa, BB/art s.r.o, Praha 2006 str.47

Závěr

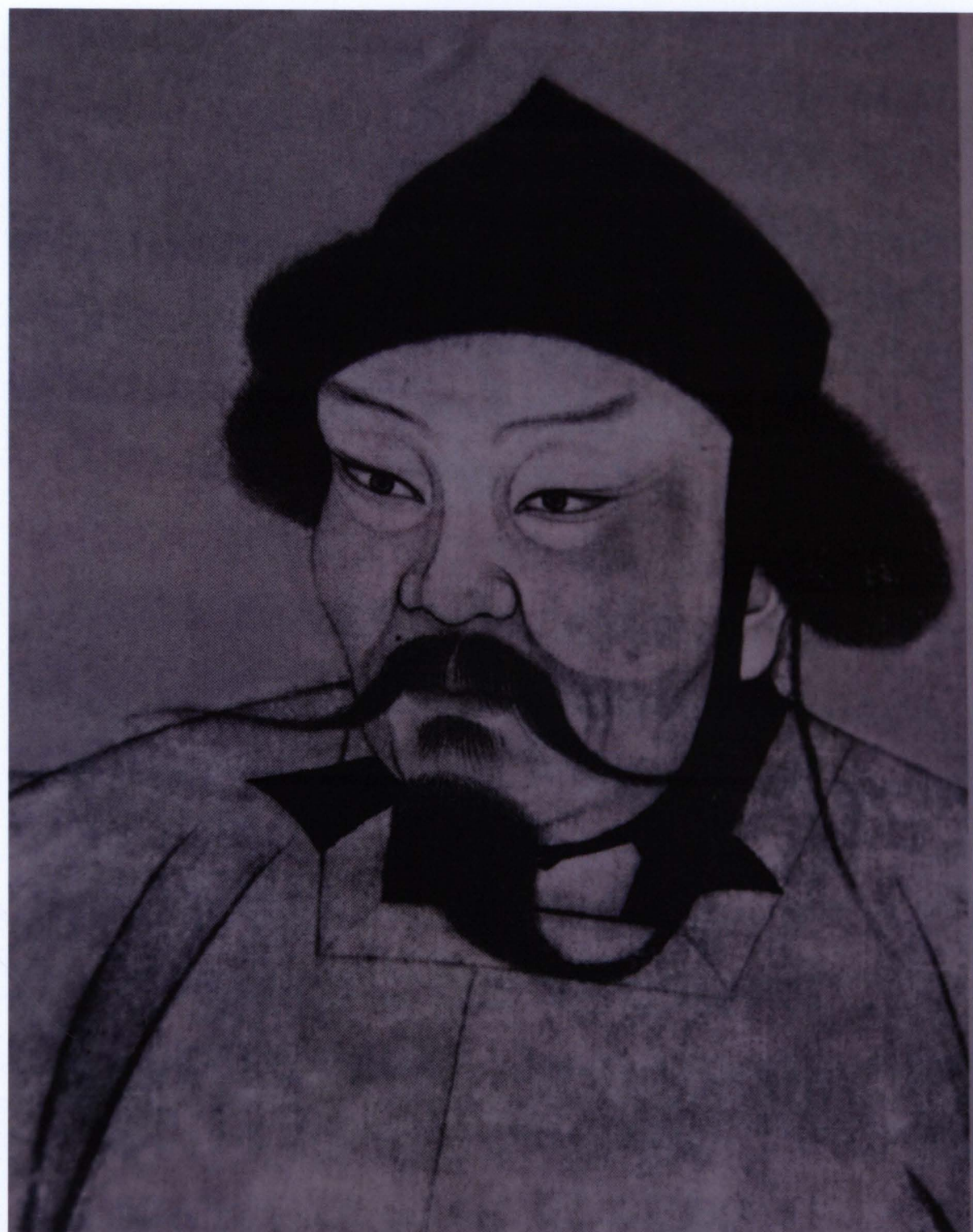
Jak Jack Weatherford píše ve své knize "Čingischán a utváření moderního světa": Čingischán si uvědomoval, že válečné umění není sportovní klání ani pouhé utkání mezi soupeři, je to totální vystoupení jednoho národa proti jinému. Vítězství nepřipadne tomu, kdo hraje podle pravidel, případně tomu, kdo pravidla vytvoří a vnutí je svému nepříteli. V každém boji zapojoval nové nápady do stále se měnícího souboru taktiky, strategie a zbraní. Nikdy nevedl dvakrát stejnou válku." (str. 47)

Zdá se mi, že s touto filosofií Čingischán také vedl zahraniční politiku. Postupně ji měnil podle toho, jak se měnily okolnosti a konkrétní situace.

Jak Weatherford usuzuje z Tajné kroniky Mongolů: "Temudžin by byl raději zůstal prostě jen vládcem toho svého maličkého klanu, avšak rozbouřený svět všude kolem, v němž se střídaly kmenové útoky a protiútoky, takový idylický život neumožňoval." (str. 69)

Politika Čingischána tak prošla významným vývojem. Začíná lokální politikou vládce malého kmene obklopeného kmenovými nepřáteli a končí politikou vládce rozsáhlého státního útvaru největší říše všech dob. Čingischán dokazuje jak svoji schopnost být výborním džandžinem, tak poté, co je zvolen chánem, také umění být schopným organizátorem a politickým myslitelem. Jeho zahraniční politika tak prošla obrovským vývojem a Čingischán v rámci ní čerpá z velkého množství zkušeností, které později úspěšně uplatňuje také v době největšího rozkvětu své říše.

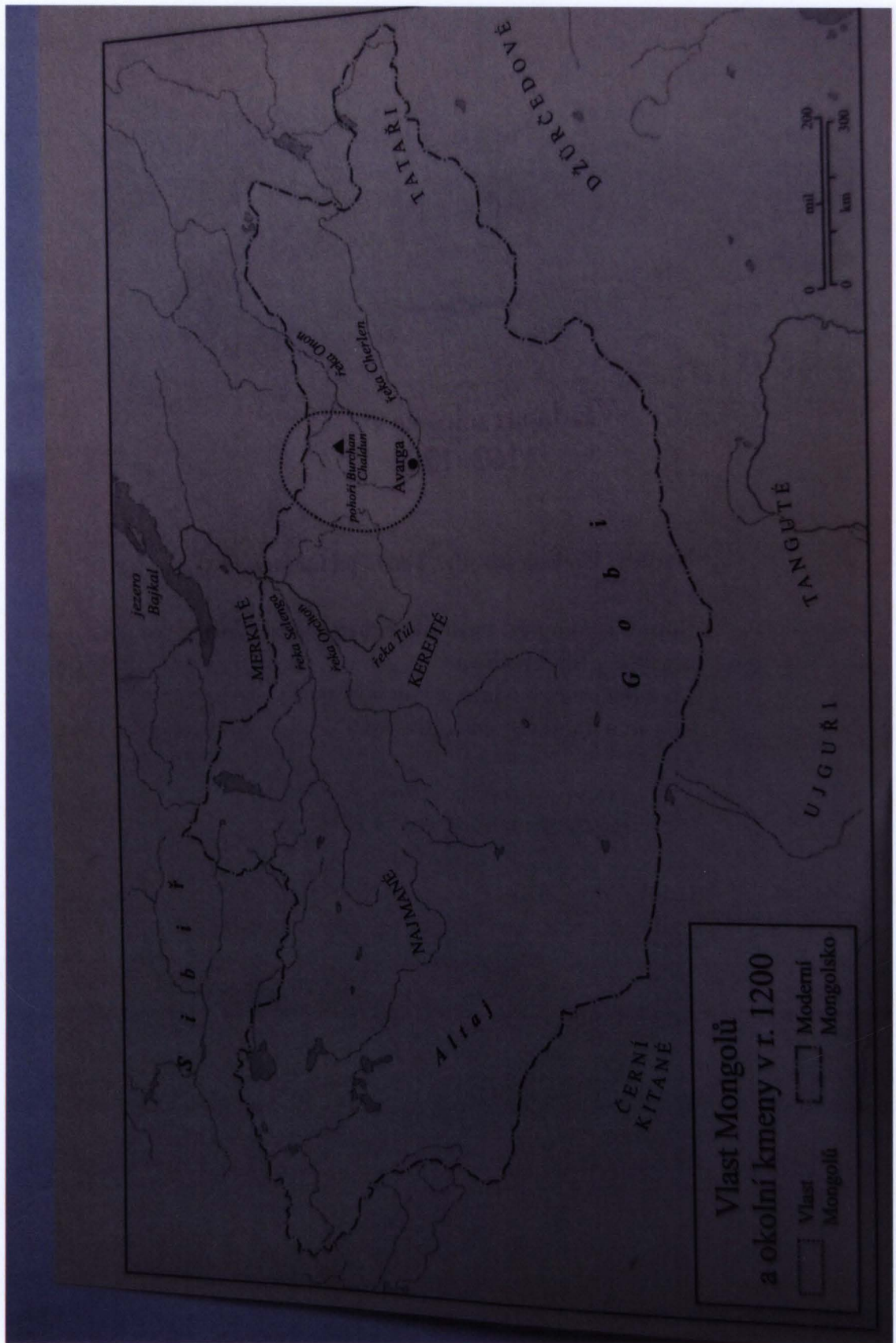
Өгэдэй хаан

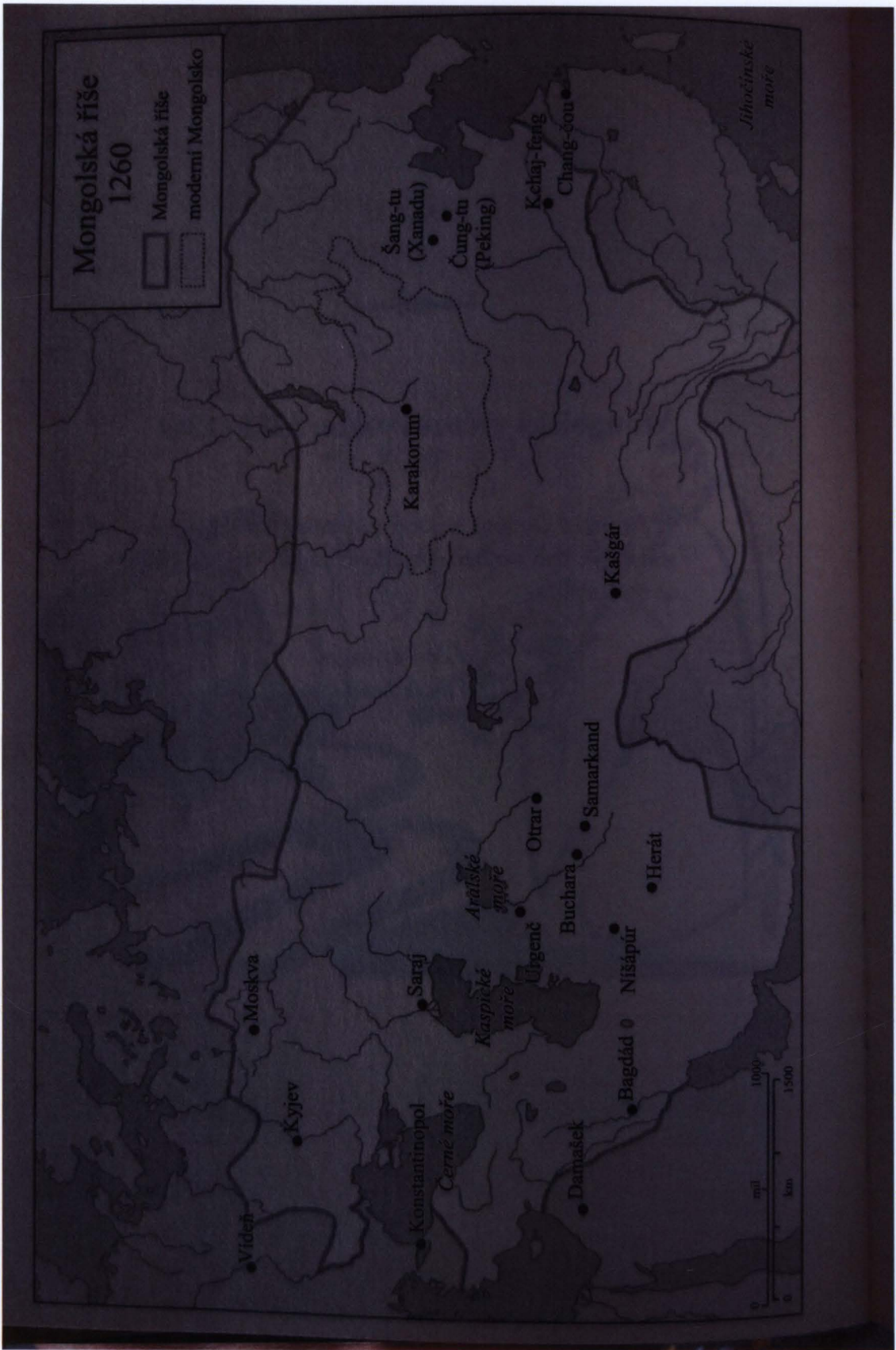

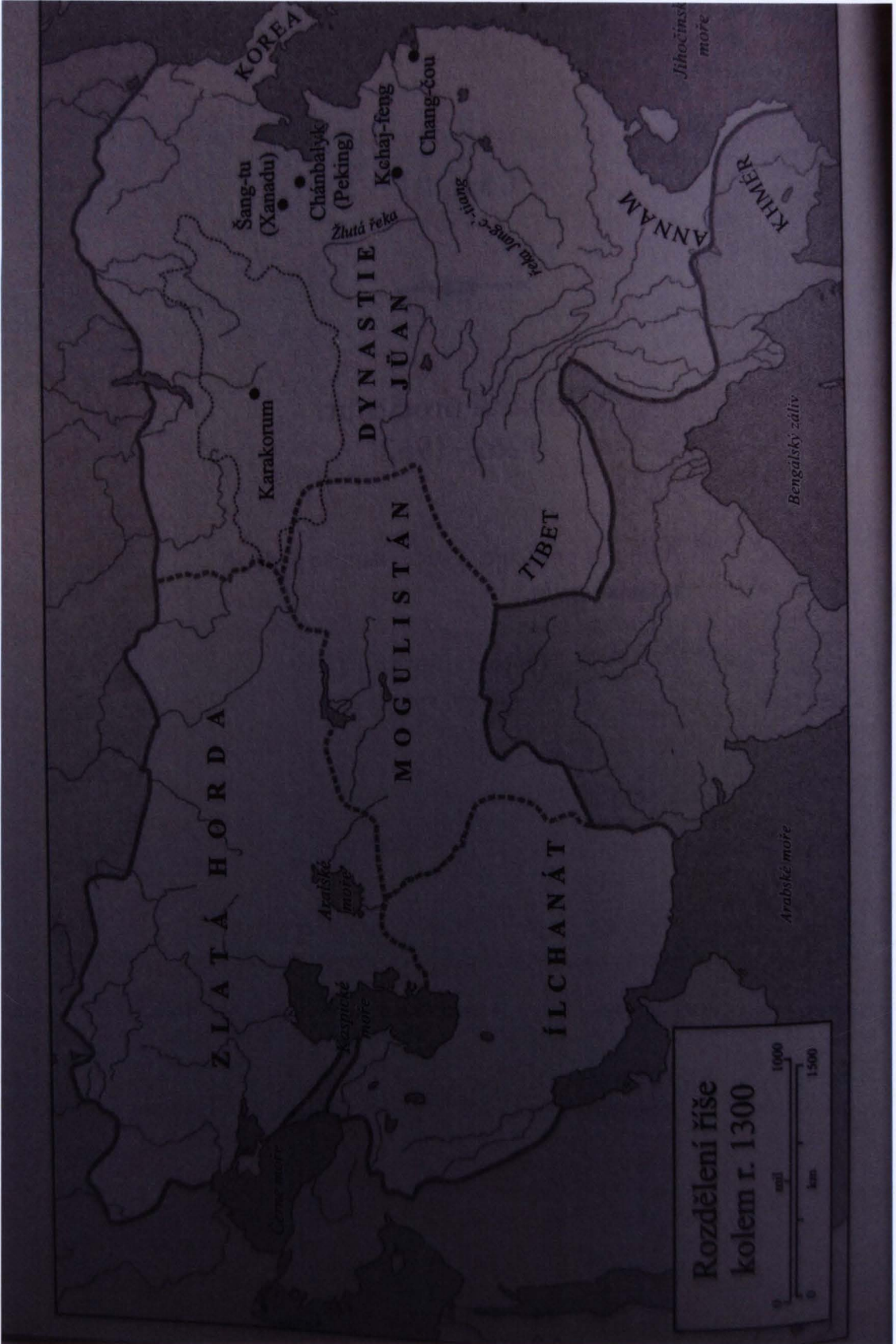
Гүюг хаан

Мөнх хаан

Seznam literatury

Ondřej, Jan : *Základy mezinárodního práva*, Karolinum, Praha 1998

Kavan, Jan; Matějka, Zdeněk; Ort, Alexandr : *Diplomacie*, Aleš Čeněk, Plzeň 2008

Жүгдэрийн, Бор : Монгол хийгээд Евроазийн дипломат шастир, 1-р боть, УБ хот 2001

Жүгдэрийн, Бор : Монгол хийгээд Евроазийн дипломат шастир, 2-р боть, УБ хот 2005

Намсрайн, Ням-Осор : *Монгольское государство и государственность в XIII-XIV вв.*,
издательство Буриятского научного центра СО РАН, Улан-Удэ 2003

А. Очир; Д. Чулуунжав : Монголын төрийн байгуулал, улс төрийн сэтгэлгээний хөгжил МЭӨ III-
МЭ XX зуун, тэргүүн боть, ШУХЭвлэлийн Эрдэм компани, 1995 он

Ш. Гаадамба : Монголын нууц товчоо, Улсын хэвлэлийн газар, Улаанбаатар 1990

Roux, Jean-Paul : *Dějiny Střední Asie*, Nakladatelství lidové noviny, Praha 2007

С.Л. Тихвинский : Монгол-Тагаарууд Ази, Европт, Улсын хэвлэлийн газар, УБ 1984

Чулууны Далай, Цогт-Очирын Ишдорж : Монгол улсын түүх, дэд боть, УБ 2004

Weatherford, Jack : *Čingischán a utváření moderního světa*, BB/art s.r.o, Praha 2006